

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства
та природокористування
Рівненський відділ Українського географічного товариства
Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

Туризм: наука, освіта, практика - 2023

Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції
«Туризм: наука, освіта, практика» з нагоди 10-річчя
кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Національного університету водного
господарства та природокористування

Рівне – 2023

**Рекомендовано Вченою Радою
Національного університету водного господарства та
природокористування (протокол №4 від 28.04.2023 року)**

Редакційна колегія:

Головний редактор:

Мошинський В.С., д.с.-г.н., проф. (Україна, м. Рівне, НУВГП);

Співголови редакційної колегії:

Савіна Н.Б., д.е.н., проф. (Україна, м. Рівне, НУВГП);

Клименко М.О. д.с.-г.н., проф. (Україна, м. Рівне, НУВГП).

Заступник головного редактора:

Коротун С.І., к.г.н., доцент (Україна, м. Рівне, НУВГП).

Редакційна колегія:

Бедункова О.О., д.б.н., проф. (Україна, м. Рівне, НУВГП);

Гаврилова Я.К. заст. нач. упр. культури і туризму Рівненської ОДА (Україна, м. Рівне, Рівненська ОДА);

Гінтаутас Джиміда, д.т.н., проф. (Литовська Республіка, м. Вільнюс, ІНДЦТ);

Джинджоян В.В., д.е.н., проф. (Україна, м. Дніпро, ПВНЗ «ДГУ»)

Ільїн Л.В., д.г.н., проф. (Україна, м. Луцьк, ВНУ);

Калько А.Д., д.г.н., проф. (Україна, м. Рівне, НУВГП);

Кірвель І.Й., д.г.н., проф. (Республіка Польща, м. Слупськ, Академія Поморська);

Кушнір Н.Б., к.е.н., проф. (Україна, м. Рівне, НУВГП);

Лико Д.В., д.с.-г.н., проф., (Україна, м. Рівне, РДГУ);

Любіцева О.О., д.г.н., проф. (Україна, м. Київ, КНУ);

Мальська М.П., д.е.н., проф. (Україна, м. Львів, ЛНУ);

Мальчик М.В., д.е.н., проф. (Україна, м. Рівне, НУВГП);

Нестерчук Н.С., д.фіз.виз. і спорту, проф. (Україна, м. Рівне, НУВГП);

Олексін Ю.П., д.пед.н., проф. (Україна, м. Рівне, НУВГП);

Прищепя А.М., д.с.-г.н., проф. (Україна, м. Рівне, НУВГП);

Романів А.С., к.г.н., доцент (Україна, м. Рівне, ПВНЗ «МЕГУ»);

Руденко Л.Г., д.г.н., проф., (Україна, м. Київ, Інститут географії НАНУ);

Сазонєв І.Л., д.е.н., проф. (Україна, м. Дніпро, ПВНЗ «ДГУ»)

Сущенко О.А., д.е.н., проф. (Україна, м. Харків, ХНЕУ);

Теребух А.А., д.е.н., проф. (Україна, м. Львів, НУ «ЛП»);

Топчівєв О.Г., д.г.н., професор (Україна, м. Одеса, ОНУ);

Шищенко П.Г., д.г.н., професор (Україна, м. Київ, КНУ);

Шоєв Нуралі Наботович, д.пед.н., к.т.н. (Таджикистан, м. Дангарін, ДДУ);

Ячевич І., д.н., проф. АП (Республіка Польща, м. Слупськ, Академія Поморська).

Рецензенти:

Божук Т.І., д.г.н., проф. (Україна, м. Львів, ЛДУФК);

Клименко О.М., д.с.-г.н., проф. (Україна, м. Рівне, НУВГП);

Мартинюк В.О., к.г.н., доцент (Україна, м. Рівне, РДГУ).

Туризм: наука, освіта, практика - 2023 : Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції з нагоди 10-річчя кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне, 20 квітня 2023 р.) / Редкол.: проф. Мошинський В.С. (голов. ред.) та ін. , 2023. 236 с.

ISBN 978-617-601-329-7

Автори опублікованих матеріалів відповідають за точність наведених фактів, цитат, власних імені, статистичних матеріалів та інших відомостей.

© Колектив авторів, 2023
© Національний університет водного господарства
та природокористування, 2023

**СЕКЦІЯ: РЕАБІЛІТАЦІЙНІ ТА ФІЗКУЛЬТУРНО-РЕКРЕАЦІЙНІ
ТЕХНОЛОГІЇ ВІДНОВЛЕННЯ ТА ПІДТРИМКИ ЗДОРОВ'Я
ЛЮДИНИ**

УДК 911.3:338.48

Л. Б. Альтгайм

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
м. Тернопіль, Україна

**ЗНАЧЕННЯ РОЗРОБКИ І ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ
РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ПРОГРАМ ЗАКЛАДАМИ РЕКРЕАЦІЇ ДЛЯ
ПСИХОЛОГІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ У ВОЄННИЙ І
ПІСЛЯВОЄННИЙ ЧАС**

У тезах проаналізовано важливе значення розробки і впровадження нових реабілітаційних програм закладами рекреації для психологічного відновлення у воєнний і післявоєнний час. Подано рекомендації для використання найбільш ефективних сучасних методів лікування нервових захворювань, які використовуються у санаторіях та курортах. Вказано можливості для розвитку цього напрямку у рекреаційній галузі України і світу.

Ключові слова:нервова система, рекреаційні послуги, реабілітаційна програма, санаторно-курортні заклади, відновлення.

The theses analyze the importance of developing and implementing new rehabilitation programs by recreation facilities for psychological recovery in war and post-war times. Recommendations for the use of the most effective modern methods of treatment of nervous diseases, which are used in sanatoriums and spas, are provided. Possibilities for the development of this direction in the recreational industry of Ukraine and the world are indicated.

Key words: nervous system, recreational services, rehabilitation program, sanatorium-resort facilities, recovery.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасне життя наших громадян протягом останніх довоєнних років пов'язане зі стресом, недостатньою фізичною активністю та поганою екологією, що веде до зниження функціональної активності нервової системи та розвитку різних нервових захворювань. Ця проблема спровокована світовою пандемією Covid-19, під час якої санаторно-курортні заклади, де б можна відновити та покращити мешканцям свій фізичний і психологічний стан, функціонували в обмеженому режимі та із дотриманням усіх рекомендацій Міністерства охорони здоров'я

України. У зв'язку із поширенням в Україні пандемії Covid-19, робота санаторно-курортних закладів також зазнала суттєвих змін обмежень приблизно на два роки. Відновлення їхньої діяльності також потребувало впровадження і розробка програм реабілітації та зміцнення імунітету для відпочивальників, які перехворіли COVID-19. Багатьма закладами, особливо тими, які мали у своєму переліку послуги лікування пацієнтів із хворобами серцево-судинної системи, органів дихання та нервових розладів тощо, такі програми розроблено і впроваджено у їх практичну діяльність, яка почала відновлюватись і розвиватися знову. [1]

Однак із початку повномасштабного вторгнення в Україну 24 лютого російські солдати не тільки намагаються захопити територію нашої держави, артилерійськими та авіаобстрілами руйнують санаторно-курортні заклади, лікарні, школи, пологові, житлові будинки, мости, укриття тощо, вони ще завдають непоправного горя і болю нашим громадянам. Уже протягом майже чотирнадцяти місяців російські окупанти, мародери і терористи не тільки нищать і пошкоджують унікальні пам'ятки архітектури, мистецтва та історії України, справжня їхня мета — стерти Україну та будь-які прояви української ідентичності нашого населення і нації із лиця землі, тому вчинки і дії окупантів стають ще жорстокішими, а їхні наслідки ще страшнішими, і тривалішими для відновлення і реабілітації, для людей, які зазнали насильства цієї агресії і окупації. І це не тільки фізичні ушкодження, але і психологічні травми. У зв'язку із цим, все більше людей звертаються до санаторно-курортних закладів для відновлення функцій нервової системи та попередження розвитку нервових захворювань і ці запити будуть зростати. Саме тому, санаторно-курортні заклади вже сьогодні мають спрямувати всі свої дослідження і розробки, особливо ті, які спеціалізуються на лікуванні нервової системи, щоб мати можливість задовольнити актуальні та важливі потреби наших громадян.

Аналіз останніх досліджень, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. На мозок людини і до війни безупинно діяли різноманітні за кількістю і якістю множинні подразники із внутрішнього і навколишнього середовища, що викликають створення безумовних і умовних рефлексів в організмі людини, і все це взаємодіє, систематизується, урівноважується і закінчується створенням динамічної рівноваги, даючи людині якість самостійно це долати і справлятися. Після повномасштабного вторгнення, виникнення несподіваної та напруженої ситуації приводить до порушення рівноваги між організмом і навколишнім середовищем,

тобто до стресу, стали все частішими, якщо не щоденними майже для всіх наших громадян. Людина має центральну і вегетативну нервові системи. Центральна нервова система керує зв'язком людини із зовнішнім світом і включає: спинний мозок, стовбур мозку, більші півкулі головного мозку, пов'язані із проміжним мозком. Вегетативна нервова система пов'язана із центральною системою і підтримує сталість внутрішнього середовища (температуру тіла, склад крові), регулює роботу органів кровообігу, дихання, травлення, ендокринних залоз, обмін речовин.

За інформацією ВООЗ, до світової пандемії Covid-19, понад 1 млрд людей у світі страждало на неврологічні порушення, а понад 9,5 млн помирало щороку. [7]

Порушення злагодженої роботи передачі нервових імпульсів могли провокувати вплив різних чинників. Серед них виділяли такі причини захворювань нервової системи:

- інфекційного походження – такими збудниками є вірусні (арабовіруси), бактеріальні мікроорганізми (стафілококи, стрептококи, пневмококи, менінгококи), гриби, найпростіші;
- механічні пошкодження травми голови;
- спадкові чинники – від матері до дитини під час вагітності можуть передатися вірус герпесу, цитомегаловірус, менінгоенцефаліт, поліомієліт;
- супутні захворювання – це зміни, які не відповідають нормальній фізіології людини, із боку серцево-судинної (тромбоз, запальні процеси), дихальної, травної, сечостатевої систем;
- вплив медикаментів – нейротоксичний вплив можуть надавати антидепресанти, снодійні, седативні, протипухлинні, антибактеріальні препарати [2].

Виходячи із цього переліку всі захворювання нервової системи можна розділити на судинні, інфекційні, хронічні прогресуючі, спадкові та травматичні патології.

Відповідно класифікація хвороб нервової системи у медицині поділяється на п'ять груп:

- судинні порушення – у список неврологічних захворювань даної етіології входять інсульти через гострій ішемії мозку і хронічна мозкова недостатність;
- інфекційні неврологічні хвороби – дають про себе знати на тлі проникнення патогенного збудника в організм людини, наприклад, малярія, енцефаліт, кір;
- травматичні порушення виникають після удару або стресу голови, довгого її здавлення.

- хронічні захворювання нервової системи – до них відносяться сенільний деменція типу Альцгеймера, хорею, ідіопатичний синдром паркінсонізму;

- спадкові недуги – це захворювання центральної нервової системи у дітей, які вони успадукували від своїх батьків, спровоковані дефектами генетичного коду. Найпоширенішими неврологічними хворобами такого походження будуть трисомія у 21 парі хромосом, хвороба Німмана-Піка, бічний аміотрофічний склероз.

Аналізуючи ці теоретичні напрацювання, стає зрозумілим, що після воєнних дій на нашій території потенційні можливості збільшення кількості людей із такими діагнозами зростатиме через всі дії окупантів. При комплексному обстеженні хворого велике значення відіграє неврологічний статус – перевіряють фізіологічні і патологічні рефлекси, рівень свідомості, орієнтованості у просторі, стійкість пози при стоянні і ходьбі, реакцію на навколишні збудники, чутливість.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячуються тези. У довоєнний час серед поширених причин захворювань нервової системи визначали забиття головного мозку, пухлини у головному мозку або їх метастази, судинні порушення (тромбози, розриви або запалення), спадковість або хронічні прогресуючі захворювання (хвороба Альцгеймера, хорея, хвороба Паркінсона та ін.).

Впливають на нервову систему також недостатнє харчування, відсутність вітамінів, серцеві, ниркові та ендокринні захворювання. Патологічні процеси можуть розвиватися під впливом різних хімічних речовин: опіатів, барбітуратів, антидепресантів, етилового спирту, отрут тваринного і рослинного походження. Можливо також отруєння антибіотиками, протипухлинними препаратами та важкими металами (ртуттю, миш'яком, свинцем, вісмутом, марганцем, талієм та ін.) [3].

Зрозумілим є, що ці всі причини сьогодні мають місце і спричинятимуть ще більшу кількість захворювань центральної і периферичної нервової системи, які потребуватимуть не тільки тривалого лікування, але і реабілітації. Периферична нервова система, на відміну від ЦНС, не має такого захисту, тому має ризик механічного пошкодження та негативного впливу токсинів. Причинами пошкодження периферичної нервової системи можуть стати інфекційні захворювання, авітаміноз, інтоксикації, травми, порушення кровообігу тощо.

За захворювання периферичної нервової системи (неврити, невропатії, невралгії) можуть мати різну локалізацію, причину виникнення та прояви. Ці недуги викликають порушення чутливості (оніміння, печіння

і т.ін.), біль, м'язову слабкість. Без своєчасного лікування захворювань периферичної нервової системи можуть виникати обмеження рухів, порушення координації, нестійкість при ходьбі, зміна якості життя.[4]

Методи діагностики захворювань периферичної нервової системи спрямовані на виявлення і корекцію основного захворювання, наприклад, ураження периферичних нервів при цукровому діабеті, алкоголізмі тощо, тобто те, що може стати наслідком пережитого під час окупації.

Методика дослідження. У наших громадян, які пережили окупацію чи перебували у місцях інтенсивних бойових дій можуть виникнути нервові захворювання із різноманітними симптоми, залежно від конкретного стану організму. Деякі загальні симптоми, які можуть виявитися у людей із нервовими захворюваннями, включають: поганий настрій, тривожність, депресія, стрес, безсоння або порушення сну, головний біль, мігрень, нервові тики, тривалі болі у спині та інші болі.

Симптоми захворювань нервової системи проявляються по-різному, дуже часто у вигляді рухових розладів. Характерним є розвиток у хворого зниження м'язової сили або паралічів, нездатність швидко рухатися, тремор, мимовільність швидких рухів. Можливі порушення координації і мови, мимовільні скорочення різних груп м'язів, тики, здригання. Тактильна чутливість також може порушуватися.

Іншими важливими симптомами захворювань нервової системи є головний біль (мігрень), біль у спині і шиї, руках і ногах. Патологічні зміни торкаються також інших типів чутливості: нюху, смаку, зору.

Проявляються захворювання нервової системи епілептичними нападами, істеричними зривами, порушеннями сну і свідомості, розумової діяльності, поведінки і психіки тощо.

Лікувальні і санаторно-лікувальні заклади нашої країни повинні вже враховувати всі ці особливості лікування хвороб нервової системи у дорослих та дітей залежать від діагнозу та клінічної картини. Лікування призначається тільки лікарем, і у першу чергу спрямоване на:

- усунення причин, що спричиняють порушення роботи нервової системи;
- відновлення правильного функціонування систем та органів;
- усунення гіпоксії, отримання протизапального, спазмолітичного та інших ефектів;
- стимуляцію метаболізму для відновлення порушених функцій;
- усунення симптомів, що погіршують якість життя.

Лікування може включати такі інструменти, як: рефлексотерапія; корекція харчування, способу життя, режиму дня та сну; фізіотерапевтичні методи лікування; арт-терапія; медикаментозна

терапія (може включати внутрішньом'язові та внутрішньовенні ін'єкції, "крапельниця"); мануальна терапія; загальний та лікувальний масаж; лікувальна фізкультура тощо.

Специфіка захворювань нервової системи значною мірою впливає на тривалість лікування захворювання, необхідність подальших курсів терапії, ризики виникнення наслідків та ускладнень. Саме тому лікування вимагає ретельної діагностики, а саме контролю на кожному етапі терапії), грамотного підходу кваліфікованого фахівця, зусиль пацієнта; самостійне лікування нервової системи є неприпустимим. [3]

Лікування захворювань периферичної нервової системи є комплексним і може складатися із:

- медикаментозної терапії (спрямована на корекцію основного захворювання, зняття болю і відновлення функції нервів);
- немедикаментозної терапії (фізіотерапевтичні процедури);
- оперативного втручання (при тривалому стійкому неврологічному дефекті і неефективності консервативної терапії, при гострих станах і наявності абсолютних показань до оперативного лікування захворювань периферичної нервової системи).

Лікування захворювань периферичної нервової системи, як і терапію хвороб центральної нервової системи, необхідно проводити негайно. [4]

Щодо методів лікування захворювань нервової системи то вони залежать від їх типу і симптомів, призначається лікарем і вимагають іноді інтенсивної терапії в умовах стаціонару. Щоб уникнути захворювань нервової системи, слід вчасно діагностувати і лікувати інфекції, вести здоровий спосіб життя, відмовившись від алкоголю і наркотиків, повноцінно харчуватися, уникати стресів і перевтоми. При появі будь-яких тривожних симптомів обов'язково слід звернутися до лікаря.[8]

Найбільш ефективними із сучасних методів лікування нервових захворювань, які використовуються у санаторіях та курортах, спеціалізованих на цьому напрямку, можуть бути:

- **фізіотерапія** - використання фізичних чинників, таких як терапія світлом, лазерна терапія, магнітотерапія та інші, для поліпшення функції нервової системи;

- **гідротерапія** - використання водних процедур, таких як масаж підводним душем, душ-шаркою, гідромасаж та інші, для поліпшення кровообігу та розслаблення м'язів;

- **бальнеологія** - використання мінеральних вод для лікування захворювань нервової системи;

- **масаж** - використання механічного впливу на м'язи та тканини для поліпшення кровообігу та зниження напруги у м'язах;

- **акупунктура** - використання тонких голок для стимуляції певних точок на тілі, які пов'язані із роботою нервової системи;

- **психотерапія** - використання психологічних методів для лікування емоційних та психічних проблем, які можуть викликати нервові захворювання;

- **лікарська терапія** - включає призначення різних лікарських засобів, таких як анксиолітики, антидепресанти, снодійні та інші, для зменшення симптомів нервових захворювань;

- **курортна реабілітацію** - включає споживання мінеральних вод, грязей, аеротерапію, що допомагає зміцнити організм та покращити загальний стан здоров'я.

Ці методи можна застосовувати як окремо, так і у поєднанні один із одним для досягнення максимальної ефективності. Окрім того, у санаторіях та курортах потрібно розробити і впровадити у практичну діяльність спеціальні програми із раціонального харчування, фізичних вправ та інших методів для підвищення загального тонуусу організму.

Формулювання цілей статті. Лікування і оздоровлення наших громадян, які пережили спочатку світову пандемію Covid-19, а потім відразу жакливу війну – винятково важливе соціальне завдання вже сьогодні і у повоєнні роки. Його актуальність в Україні зростає у зв'язку із тривалими воєнними діями, різким погіршенням демографічної ситуації, забрудненням у багатьох районах навколишнього середовища.

Санаторно-курортне господарство переважно створюється у місцях зосередження сприятливих рекреаційних ресурсів, лікувальні та оздоровчі властивості яких мають територіальні особливості. Це визначає спеціалізацію санаторно-курортних регіонів на наданні певних видів лікувальних чи відпочинкових послуг.

До санаторно-курортного господарства України також належать лікувально-профілактичні заклади: санаторії та пансіонати із лікуванням, що на певний час надають хворим лікувальні послуги переважно використовуючи цілющі властивості природних ресурсів. До переліку закладів санаторно-курортного господарства входять також будинки, пансіонати та інші заклади, що призначені лише для відпочинку.

Велику ефективність у лікуванні і відпочинку мають санаторії та пансіонати із лікуванням, а також будинки та пансіонати відпочинку. Санаторії та пансіонати із лікуванням – це заклади, що на певний час здійснюють так зване реабілітаційне (відновлювальне) лікування хворих. Ці заклади мають необхідне медичне обладнання, широко використовують для лікування цілющі властивості наявних природних ресурсів. Санаторії, пансіонати, бази тощо – це суто відпочинкові

заклади. Всі ці перераховані установи мають матеріальні і професійні можливості впровадження таких лікувальних і реабілітаційних програм.

Санаторний режим може поєднувати елементи активності та спокою, тренування і відпочинку й диференціюється залежно від стану пацієнта на ощадний, тонізуючий і тренувальний із різним поєднанням навантажень. Різними є терміни перебування пацієнта на санаторно-курортному лікуванні. У більшості санаторіїв тривалість однієї зміни становить 21-24 дні. У спеціалізованих санаторіях перебувають 28-53 дні, а іноді й більше, за потреби чи лікування інфекційного захворювання. А це означає, що санаторно-курортні заклади вже мають досвід реалізації програм різної тривалості, потрібно підібрати лише необхідні індивідуальні процедури і заходи реабілітації.

Результати досліджень. На території України є достатня кількість санаторіїв, які до цієї війни спеціалізувались на лікуванні нервових розладів. Серед них: «Боржава», «ТермалСтар», «Квітка Полонини», «Сонячне Закарпаття», «Косино» та інші лікувально-оздоровчі заклади.

Всі ці здравниці зараз пропонують великий перелік процедур для відновлення організму після перенесених захворювань. Ефективному лікуванню і відновленню сприяють м'який гірський клімат, вживання цілющих мінеральних вод, купання у термальних водах, чисте повітря.

Як відомо, лікування неврозів вважається найбільш ефективним на початкових стадіях захворювань. Крім того, практика показує, що санаторні методи лікування неврологічних захворювань на ранніх стадіях дозволяють запобігти подальшому розвитку хвороби і її ускладнення.

Основні медичні показання для санаторно-курортного лікування: стан перенесених черепно-мозкових травм, залишкові явища після перенесених інсультів, радикуліти, плексити, депресивні стани, психічні розлади, порушення мозкового кровообігу, остеохондроз та інші захворювання.

Особливості лікування у санаторіях України є різноманітними, як і природні рекреаційні ресурси, які вони використовують. Чистий клімат, свіже гірське повітря, якісний європейський сервіс і тепла затишна атмосфера - все це пропонують здравниці Закарпаття. Люди, які віддають перевагу санаторіям для лікування неврозів, проходять ретельне обстеження, консультації профільних фахівців зі складанням індивідуальної програми лікування та реабілітації. Сприятливий вплив природи Карпатського краю доповнюють різні види терапії, зокрема:

- фізіотерапевтичні процедури - електрофорез, ультразвук, ампліпульс;

- лікувальна фізкультура - помірні фізичні навантаження сприяють відновленню всіх систем організму;
- водні процедури- ванни, циркулярний душ, підводний душ-масаж покращують мікроциркуляцію крові, тонізують і заряджають енергією;
- грязьові обгортання - сприяють виведенню токсичних речовин, усувають запальні процеси;
- фітотерапія - настоянки цілющих трав, зібраних у Карпатському краї насичують організм корисними речовинами;
- лікувальні масажі- сприяють загальної релаксації організму.

Ефективному і швидкому відновленню організму після хвороби у всіх санаторіях для лікування депресії також сприяють впорядкований режим дня, вітамінізоване харчування, помірні фізичні навантаження і відмова від шкідливих звичок.

Переваги оздоровлення у санаторно-курортних оздоровницях України є очевидними. Кожен санаторій для лікування депресії та інших неврологічних розладів в Україні, гарантує якісне лікування і високий рівень обслуговування. Для клієнтів запропоновані сучасні номери, оснащені всім необхідним для комфортного проживання, а також різні класи комфорту.

Україна має багато санаторно-курортних закладів, які спеціалізуються на лікуванні нервових захворювань.

Сприятливі кліматичні умови для сезонних видів відпочинку зберігаються протягом 10-11 місяців, що дозволяє стверджувати про можливість практично цілорічного функціонування закладів. Найбільш сприятливі кліматичні умови у гірських районах України. При цьому у Карпатах найдоцільніше розвивати цілорічний відпочинок і реабілітацію. І зараз це є одним і найбезпечніших місць.

Однією із основних проблем санаторно-курортної діяльності, яка спеціалізується на лікуванні нервових хвороб в Україні, є недостатня фінансова підтримка із боку держави. Це призводить до того, що курорти та санаторії мають обмежені можливості для оновлення та модернізації обладнання, а також для проведення наукових досліджень та впровадження новітніх методик лікування. Також в Україні відсутня єдина база даних про курорти та санаторії, які спеціалізуються на лікуванні нервових захворювань. Це може ускладнювати пошук необхідного закладу для лікування та порівняння різних послуг та цін.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Санаторно-курортна діяльність, спрямована на лікування нервових хвороб, має в Україні значний потенціал і перспективи розвитку, оскільки на сьогоднішній день, все більше людей потребують відновлення та реабілітації через стреси та проблемами пов'язані із війною, що

зумовлює попит на послуги санаторіїв та курортів із відповідною спеціалізацією.

Однією із можливостей для розвитку цієї галузі є підвищення якості послуг та забезпечення належного рівня комфорту для споживачів. Також, доцільною є розробка та впровадження інноваційних методів лікування нервових захворювань, що дозволить покращити результати лікування та збільшити популярність курортів.

До інших перспектив розвитку санаторно-курортної галузі в Україні можна віднести розширення медичних програм, що надаються рекреантам. До прикладу, можна впроваджувати програми із діагностики та лікування різних форм депресії, панічних розладів та інших нервових захворювань.

На сьогоднішній день вже деякі санаторно-курортні заклади пропонують реабілітаційні програми для військових і населення, яке пережило окупацію, досить перспективні. І потрібно усвідомлювати, що за ці роки війни збільшиться попит на такі програми, оскільки більшість військових і людей, що пережили окупацію, зазнають психологічних та фізичних травм.

Такі програми допомагають відновити здоров'я людей, покращувати їх психологічний стан, підвищувати їх працездатність та забезпечувати повернення до повноцінного життя. Заклади, які пропонують реабілітаційні програми для військових і населення, що пережило окупацію, також сприяють розвитку місцевої інфраструктури та туризму.

Аналіз таких програм показує, що вони практично допомагають людям, які перебували на території активних військових дій, забезпечуючи їм необхідне лікування, підтримку та реабілітацію. Досвіду ще особливого немає, але програми розробляються із урахуванням індивідуальних потреб кожного учасника, що дозволяє досягати найкращих результатів у покращенні здоров'я та зниженні ризику подальшого розвитку психологічних травм.

За останні роки у світі також відбулось значне зростання зацікавленості до реабілітаційних програм для військових і населення, яке пережило окупацію через збільшення кількості військових конфліктів. Це дає підставу стверджувати, що такі програми потрібно розробляти у різних країнах і санаторно-курортних закладах, обмінюватись досвідом між тими, які пропонують ці послуги, вдосконалювати фахову підготовку персоналу. Зростаючий попит на такі програми може дати поштовх для новітніх розробок і технологій, знаходження ефективних методів лікування та відновлення здоров'я їх споживачів.

Також є можливим зростання конкуренції між різними санаторіями та курортами, що пропонують реабілітаційні програми для військових та населення, яке пережило окупацію. Тому, для того щоб зберегти свої позиції на ринку та приваблювати нових рекреантів, такі заклади повинні надавати високоякісні послуги та розробляти нові та ефективні реабілітаційні програми. [5, 6]

Тому перспективи для санаторно-курортних закладів із реабілітаційними програмами для військових та населення, яке пережило окупацію, залежать від їхньої здатності адаптуватися до нових запитів та вимог потенційних споживачів, а також від загальної економічної ситуації у країні.

Також, важливим етапом розвитку санаторно-курортної галузі в Україні є просування таких своїх послуг на міжнародному ринку. Це можна здійснити за допомогою міжнародних обмінів і стажувань працівників, участі у міжнародних виставках та конференціях, а також розробки маркетингових стратегій, спрямованих на привертання рекреантів із інших країн.

Список використаних джерел:

1. Альтгайм Л.Б. Особливості роботи санаторно-курортних закладів України роки пандемії COVID-19. / Geography, Economics and Tourism: national and international experience // The Proceedings of the XV International Scientific Conference, October 8, 2021. – Lviv: Ivan Franko National University of Lviv Publishing Center, 2021., s. 11-16. **2.** Захворювання нервової системи [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://xmedicin.com.ua/zahvoryuvannya-nervovoyi-sistemi/>. (дата звернення: 03.04.2023). **3.** Захворювання нервової системи. Причини, різновиди, симптоми, лікування [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://cpmsd7.lic.org.ua/novyny/zahvoryuvannya-nervovoyi-systemy-prychyny-riznovydy-symptomy-likuvannya/>. (дата звернення: 03.04.2023). **4.** Периферична нервова система [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://imedica.com.ua/service/?id=123>. (дата звернення: 03.04.2023). **5.** Скрипник, І. (2021). Реабілітація військовослужбовців в Україні: досвід санаторно-курортних закладів [RehabilitationofservicemeninUkraine: theexperienceofsanatoriumsandresorts]. Всеукраїнський новинний портал (VN) [All-UkrainianNewsPortal]. <https://vn.com.ua/ukr/society/society-ukr/66432-reabilitaciya-viyskovosluzhbovtiv-v-ukrayini-dosvid-sanatorno-kurortnih-zakladiv.html> (дата звернення: 11.04.2023). **6.** Укрінформ. "Реабілітація постраждалих від окупації: де можна пройти лікування та відпочити" [онлайн]. Дата публікації: невідома. Доступно: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3414888-reabilitacia-postrazdali-vid-okupacii-de-mozna-projti-likuvanna-ta-vidpocinuti.html>.ni-dosvid-sanatorno-kurortnih-zakladiv.html (дата звернення: 11.04.2023). **7.** Харченко, Ігор. Курорти України. Санаторії та курорти для лікування нервових захворювань. [Книга]. Київ: Видавництво "КМ-БУКС", 2017. **8.** Хвороби нервової системи: види та особливості лікування [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://csm.ua/bolezni>

nervnoj-sistemy/ (дата звернення: 03.04.2023).

УДК 364-786.2-053.5\6:338.48-2]-056.26

О. О. Кравченко

Уманський державний педагогічний університет імені Павла
Тичини,
м. Умань, Україна

РЕАБІЛІТАЦІЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ

Анотація. У статті обґрунтовано систему соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з особливими освітніми потребами засобами інклюзивного туризму, що має певні ознаки та структуру, а її функціонування за умови доречного технологічного забезпечення гарантує досягнення мети, що полягає у створенні умов для відновлення психоемоційного стану та соціального статусу в поєднанні із саморозвитком, самореалізацією і самовихованням.

Ключові слова: соціально-психологічна реабілітація, інклюзивний туризм, діти та молодь, особливі освітні потреби.

Abstract. The article substantiates the system of socio-psychological rehabilitation of children and youth with special educational needs by means of inclusive tourism, which has certain characteristics and structure, and its functioning under the condition of appropriate technological support guarantees the achievement of the goal, which consists in creating conditions for the restoration of psycho-emotional state and social status in combination with self-development, self-realization and self-education.

Keywords: socio-psychological rehabilitation, inclusive tourism, children and youth, special educational needs.

Інтеграція дітей та молоді з ООП у суспільство є вкрай актуальною і надзвичайно важливою. Предметом нашого спостереження є функціонування підростаючого покоління у своїй життєдіяльності, у сім'ї, за її межами, навчанні, відпочинку, в тому чи тому соціальному оточенні.

Система соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з ООП засобами інклюзивного туризму являє собою комплекс взаємопов'язаних компонентів, орієнтованих на реалізацію визначених реабілітаційних цілей і виокремлення яких закладено в понятті

**ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД. РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА
ТА ЇЇ ВПЛИВ НА МІЖНАРОДНИЙ ТУРИЗМ. ВПЛИВ ВОЄННИХ
ДІЙ НА ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ
ТЕРИТОРІЙ**

<i>Ільїна О. В., Демчук О. А. Урбаноніми Луцька, їх функції та оптимізація в сучасних умовах</i>	150
<i>Конарівська О. Б., Антошко А. Ю. Вплив воєних дій на природно-заповідний фонд південних територій України</i>	153
<i>Конарівська О. Б., Батейко К. В. Оцінка втрат туристичної інфраструктури через наслідки війни в Україні.....</i>	159
<i>Гарнага О.М., Макар Ю.М. Загальний аналіз туристичних ресурсів та потоків Ар Крим</i>	163
<i>Поплавська І. В., Кузишин А. В. Міжнародні туристичні потоки в Центральньо-Східній Європі та українсько-російська війна: рефлексії, тенденції, перспективи</i>	168
<i>Цвілий С. М. Стійкий туризм в післявоєнному просторі</i>	173

**СЕКЦІЯ: РЕАБІЛІТАЦІЙНІ ТА ФІЗКУЛЬТУРНО-РЕКРЕАЦІЙНІ
ТЕХНОЛОГІЇ ВІДНОВЛЕННЯ ТА ПІДТРИМКИ ЗДОРОВ'Я
ЛЮДИНИ**

<i>Альтгайм Л. Б. Значення розробки і впровадження нових реабілітаційних програм закладами рекреації для психологічного відновлення у воєнний і післявоєнний час.....</i>	177
<i>Кравченко О. О. Реабілітація дітей та молоді з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного туризму.....</i>	188

**СЕКЦІЯ: ІННОВАЦІЙНІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В
ТУРИЗМІ**

<i>Коротун С. І., Конарівська О. Б., Рабчук Д. С. Інновації у готельному та ресторанному бізнесі.....</i>	192
<i>Конарівська О. Б., Зубик Я. Я., Дзюба О. М. Шляхи популяризації закладів сфери HoReCa в Україні.....</i>	196
<i>Яковичина М. С., Федорчук П.Ю. Зелені інвестиції для сталого туризму</i>	199
<i>Яковичина М. С., Цінівська Ю. О. Гібридна виставка як інноваційний спосіб організації івентів.....</i>	202
<i>Курчик О. Ю., Обухова В. Д., Вакулко В. О. Інновації в сфері гостинності. Роботи та штучний інтелект.....</i>	206